

Sistemul financiar „La Punct”. Guvernanța corporativă în băncile comerciale – element vital în stabilitatea băncilor

Comentariu analitic

Autor: Dumitru Pîntea

Noiembrie 2018

De ce avem nevoie de bănci administrate în mod profesionist și corect?

Instituțiile bancare joacă un rol crucial prin transferul resurselor de la cei ce economisesc la cei care investesc, sprijinind astfel activitatea economică și contribuind la procesul de dezvoltare a societății. Modul în care aceste instituții sunt administrate reprezintă o premisă importantă pentru încrederea clienților și siguranța deponenților, elemente ce definesc de altfel stabilitatea sistemului financiar. Prin urmare, activitatea bancară reprezintă un business deloc simplu, caracterizat de relații complexe prin care banca este controlată, condusă și administrată. Toate aceste relații înglobate într-un singur mecanism poartă denumirea de guvernanță corporativă, scopul căruia este să asigure buna funcționare a băncii atât la nivel individual, cât și a sistemului bancar în întregime în mod colectiv.

Corupția în activitatea de creditare, fraudele financiare sau eficiența bancară redusă pot fi rezultatul unui mecanism slab și deficitar de guvernanță corporativă. Un exemplu elocvent este redat de fraudele deconspirate în 2014 din sistemul bancar autohton, și anume lacunele de guvernanță ce au permis devalizarea a trei bănci și deturnarea unor fonduri de ordinul miliardelor de lei de către factori rău-intenționați. Investigațiile demarate ulterior, au scos la iveală o serie de curențe grave în procesul de administrare la mai multe bănci, inclusiv în ceea ce privește luarea deciziilor în cadrul consiliului de administrație, activitatea organului executiv sau transparența redusă a acționarilor. Aceasta a compromis identificarea relațiilor cu părțile afiliate și gestionarea adecvată a conflictelor de interese. În linii generale, după ce și-au asigurat controlul deplin asupra Băncii de Economii, Băncii Sociale și Unibank, activitatea administratorilor a fost în mod colectiv orientată spre utilizarea resurselor ce nu le aparțineau în interes personal, de grup sau chiar politic.

Pe fundalul compromiterii mecanismului de guvernanță corporativă, acțiunile administratorilor celor trei bănci au afectat și continuă să afecteze mediul public și cel privat. Susținute de fenomenul corupției, resursele deponenților au fost sustrate prin intermediul activității de creditare și oferite unor firme ce s-au dovedit a fi poarta de intrare într-un mecanism bine stabilit de spălare a banilor. În urma lor, aceste credite au lăsat un gol imens ce a fost acoperit cu bani de la bugetul de stat - bani ce puteau fi utilizați pentru drumuri, școli, spitale și alte investiții publice. Totodată, consecințele fraudei bancare nu s-au disipat complet, acestea continuând să afecteze mediul economic prin faptul că în urma procesului de spălare a banilor, o parte din banii fraudauți s-ar putea întoarce în țară fără a fi dovedită proveniența lor. Aceste acțiuni ar putea și mai mult afecta populația și echilibrul economic în condițiile în care suma de bani disponibilă va fi utilizată pentru noi fapte de corupție, investiții anticoncurențiale și alte acțiuni ilicite.

Chiar dacă criza bancară din 2014/2015 a evidențiat numeroase probleme legate de activitatea bancară, responsabilitatea principală se îndreaptă către persoanele cu funcții cheie și modul în care acestea au administrat cele trei bănci. În aceste condiții, devine elocvent faptul că domeniul guvernanței corporative în bănci are nevoie de schimbări profunde pentru consolidarea stabilității sectorului financiar. Astfel, scopul notei este de a prezenta aspectele-cheie ale reformei în acest domeniu prin prezentarea rolului, atribuțiilor și responsabilităților organelor de conducere și principiile de guvernanță care trebuie implementate de băncile comerciale, or o guvernanță corporativă corespunzătoare poate reprezenta o barieră în calea actelor de corupție, a fraudelor din procesul de creditare și accederii persoanelor cu intenții dubioase în funcții cheie.

Guvernanța corporativă sporește eficiența băncilor, consolidează profitul acționarilor și protejează deponenții

După cum o demonstrează rezultatele crizelor financiare, eșecul administratorilor bancari în a respecta bunele practici de guvernanța corporativă poate pune în pericol solvabilitatea băncii și afecta interesele "stakeholderilor"¹. Astfel, atât deponenții și acționarii pe de o parte, cât și autoritatea de reglementare și supraveghere pe de altă parte, trebuie să fie preocupați de robustețea mecanismelor de guvernanță corporativă. Pentru deponenți, interesul derivă din dorința firească de securizare a economiilor încredințate băncii și modul profesionist prin care bancherul s-a angajat să-i investească și să-i fructifice banii. De asemenea, acționarii urmăresc dezvoltarea durabilă a afacerii pe care o dețin și maximizarea profitului în condiții de prudență. De cealaltă parte, autoritatea de reglementare și supraveghere are un interes public prin menținerea stabilității financiare colective și posibilitatea implementării unei politici monetare adecvate care să susțină în mod durabil politicile economice ale statului. Astfel, datorită complexității activității desfășurate și implicațiilor pentru o listă largă de părți interesate, pentru bănci, modelul de guvernanță este mult mai complex și trebuie să fie mai atent evaluat și supravegheat decât în cazul altor afaceri datorită următoarelor considerente:

- i. în activitatea lor băncile utilizează resurse atrase de la populație și firme care, ulterior, trebuie rambursate la un anumit termen. Acest fapt definește băncile drept entități de interes public;
- ii. falimentul unei bănci comportă costuri economice, sociale și chiar politice, ceea ce nu se întâmplă în cazul altor tipuri de afaceri;
- iii. falimentul unei bănci poate afecta activitatea altor instituții financiare și reduce încrederea populației în întreg sistemul financiar, precum și în moneda națională;
- iv. numărul părților interesate în contextul activității bancare este mult mai extins fapt ce complică modelul de guvernanță și control;
- v. băncile sunt supuse unor reglementări speciale care urmăresc asigurarea necesarului de finanțare pentru economie în condițiile diversificării riscurilor;
- vi. eșecul implementării unor politici eficiente de guvernanță poate modifica substanțial comportamentul acționarilor și managerilor ducând la reducerea aversiunii față de risc și blocarea procesului de intermediere financiară.

Reieșind din aceste caracteristici, guvernanța corporativă în cazul băncilor trebuie percepută ca fiind o necesitate care ar "forța" administratorii bancari să protejeze interesele tuturor părților interesate, dovedind în același timp un comportament și o atitudine responsabilă. De asemenea, mecanismul de guvernanța corporativă trebuie să asigure transparența necesară menținerii încrederii publicului în sistemul financiar, acesta fiind un element esențial în procesul de finanțare a economiei. Nu în ultimul rând, persoanele cu funcții cheie care fac parte din mecanismul de guvernanță corporativă, trebuie să dovedească în orice moment competențele și reputația necesară funcției pe care o dețin. În acest sens, practica internațională utilizează conceptul de calificare „fit&proper”² pentru evaluarea administratorilor și acționarilor bancari.

În contextul reformelor demarate în sectorul bancar, legislația bancară națională în domeniul guvernanței corporative prevede implementarea celor mai recente practici internaționale, respectiv cele prevăzute standardele Basel III. Astfel, noua lege bancară și Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncii³ definesc organele de conducere ale băncii (Consiliul și organul executiv), inclusiv atribuțiile acestora, cerințele de calificare a membrilor și, aspect important

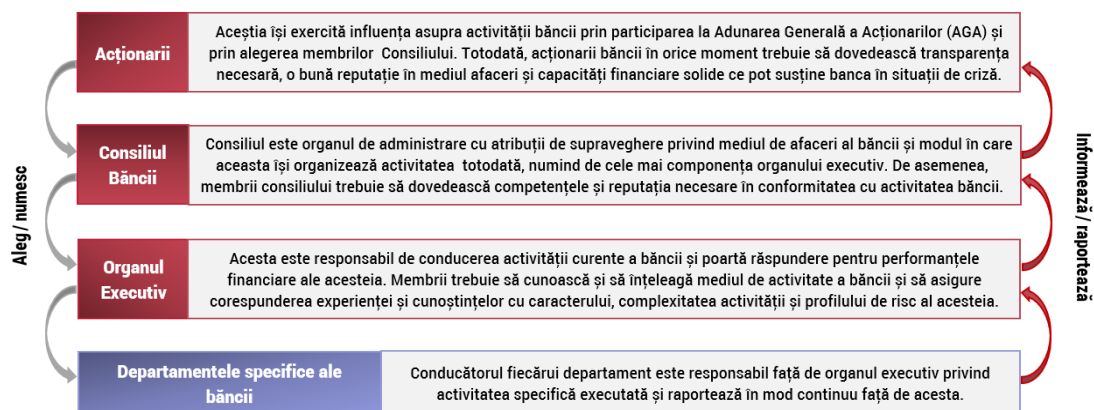
¹ Termenul „stakeholder” (părți interesate) definește o persoană fizică, o organizație sau un stat care are interese într-un proiect sau într-o entitate. În cadrul unei bănci, părțile interesate sunt persoanele care contribuie, voluntar sau involuntar, la crearea valorii adăugate, respectiv potențialii beneficiari la profit sau riscuri. Aceștia pot fi acționarii, deponenții, clienții, organul de supraveghere, statul, etc.

² Termenul „fit&proper” (competență și onorabilitate) presupune evaluarea competențelor profesionale și cele privind reputația a persoanelor cu funcții cheie în instituțiile financiare și stabilirea adecvării acestora pentru funcția deținută.

³ Legea nr. 202 din 06. 10. 2017 privind activitatea băncilor și Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncii aprobat prin Hotărârea BNM nr. 146 din 07.06.2017.

– responsabilitatea pentru rezultatele obținute. De asemenea, cadrul de reglementare stabilește și cerințe față de acționari și modul de aplicare a principiilor de guvernanză între toate nivelele de guvernare în dependență de mărimea și complexitatea activității pe care o desfășoară fiecare bancă în parte. Aceste cerințe urmează a fi implementate treptat de toate băncile comerciale ce își desfășoară activitatea pe teritoriul Republicii Moldova, fiind prevăzute sancțiuni și măsuri de remediere pentru cele care nu se vor conforma. Figura 1 prezintă în mod grafic modelul standard de guvernanză corporativă aferentă băncilor prevăzut de legislația națională în domeniu.

Figura 1. Cadrul național de guvernanză a băncilor comerciale

Sursa: Compilația autorului în baza Legii privind activitatea băncilor și Regulamentul privind cadrul de administrare a activității băncii

Principiile de guvernanză pentru băncile comerciale

Aplicarea și implementarea unui mecanism eficient de guvernanză corporativă în instituțiile financiare necesită reglementări relevante și orientări bine definite. Deși în mod teoretic legislația în domeniu prezintă un model standard de guvernanză corporativă, acesta nu poate fi implementat identic de toate băncile, fiind luate în calcul mărimea și complexitatea activității fiecărei instituții în parte. Chiar și așa, scopul și obiectivele generale trebuie să fie atinse în mod permanent de toate băncile, rezultatul așteptat materializându-se sub forma unei activități bancare în condiții de risc rezonabil cu protejarea intereselor tuturor părților interesate. Anume acest scop a determinat și o atenție deosebită a organismelor internaționale de reglementare bancară⁴ față de principiile de guvernanză corporativă care s-au dezvoltat periodic în dependență de evoluțiile din sector. Principiile date urmează a fi implementate și în sistemul bancar național, cele mai importante dintre acestea fiind orientate spre:

Practica de activitate a organelor de conducere – activitatea membrilor organelor de conducere trebuie să se bazeze pe practici adecvate de guvernanză și dialog, atât pe verticală, cât și pe orizontală, care trebuie revizuite periodic pentru a continua să fie eficiente;

Componența și calificarea membrilor organelor de conducere - membrii organelor de conducere și alte persoane cu funcții cheie trebuie să fie și să rămână suficient de calificați, atât individual cât și colectiv, pentru funcțiile și responsabilitățile ce le revin. Ei trebuie să înțeleagă rolul lor în cadrul mecanismului de guvernare corporativă și să exercite o evaluare obiectivă, integră și corectă asupra activității băncii;

Consiliului – acest organ de conducere are responsabilitatea generală pentru activitatea băncii, inclusiv aprobarea, supravegherea și implementarea de către organul executiv a obiectivelor strategice, a cadrului de guvernanză și a culturii corporatiste conform principiilor etice și a celor de integritate;

⁴ Ex. Comitetul Basel pentru Supraveghere Bancară, <https://www.bis.org/bcbs/publ/d328.pdf>

Organul executiv - sub conducerea și supravegherea consiliului, organul executiv trebuie să efectueze și să gestioneze activitatea băncii într-o manieră compatibilă cu strategia de afaceri, apetitul pentru risc, remunerația și alte politici aprobate de consiliu;

Funcția de gestionare a riscurilor - băncile trebuie să aibă o funcție independentă și eficace de prevenire și gestionare a riscurilor, sub forma unui comitet care informează și se supune direct consiliului;

Funcția de audit intern – băncile trebuie să înființeze și să dispună de un comitet de audit care să evalueze independent, imparțial și obiectiv eficiența cadrului de administrare al băncii și să raporteze direct consiliului;

Remunerarea - modelul de remunerare al angajaților băncii reprezintă o componentă cheie a structurii de guvernare și de stimulare a personalului prin care consiliul și conducerea superioară promovează performanțe bune, ajustează comportamentul și cultura de activitate, precum și apetitul de risc al băncii;

Transparența și dezvăluirea informațiilor – mecanismul și procesul de guvernare corporativă trebuie să fie suficient de transparent pentru acționari, deponenții și alte părți interesate relevante acest fapt contribuind la menținerea încrederii în instituțiile bancare;

Rolul organului național de reglementare și supraveghere – autoritatea de reglementare și supraveghere (BNM) trebuie să ofere orientări privind implementarea principiilor de guvernare corporativă și să supravegheze aplicarea acestora de către bănci, inclusiv prin evaluări cuprinzătoare și interacțiunea regulată cu membrii consiliilor și cu conducerea superioară ale băncilor. De asemenea, prin intermediul sancțiunilor și măsurilor de remediere, aceasta trebuie să aibă capacitatea de a preveni eventuale abateri și a corecta comportamentul persoanelor cu funcții cheie în cadrul băncilor.